

Gymnasiekommissionen

Så utformar vi framtidens gymnasieskola

Gymnasiekommisionen:

Håkan Buskhe, koncernchef och VD, Saab (ordförande)

Pontus Braunerhjelm, professor KTH, BTH och Entreprenörskapsforum

Christer Fuglesang, professor i rymdfart på KTH, strategigruppen för rymdfrågor på Saab

Lina Hultqvist, ordförande, Sveriges Elevkårer, 2017–2018

Magnus Larsson, företagare och entreprenör

Helena Stjernholm, VD, Industrivärden

Anna Wikland, Sverigechef, Google

Gymnasiekommisionen finansieras av Svenskt Näringsliv, men kommissionen har arbetat fristående och ledamöterna står själva för rapporten och dess innehåll.

Gymnasiekommisionen

Så utformar vi framtidens gymnasieskola

© 2019 Svenskt Näringsliv

Produktion: Priority, Stockholm 2019

Tryck: Brand Factory, Stockholm 2019

Gymnasiekommisjonen

**Så utformar vi framtidens
gymnasieskola**

Förord – Konkurrenskraft kräver reformer

En väl fungerande kompetensförsörjning är avgörande för Sveriges konkurrenskraft. Gymnasiet har en nyckelroll i utbildningssystemet som en brygga från grundskolan till högre studier eller in i yrkeslivet. Ändå lyser de mer långsiktiga visionerna med sin frånvaro. Och det nödvändiga helhetsgreppet saknas.

Hur ska gymnasiet förhålla sig till den tekniska utvecklingen (digitalisering/robotisering)? Hur ska samspelet och arbetsfördelningen mellan skola och näringsliv se ut? Hur ska gymnasiet vara relevant för de behov som finns på dagens och framtidens arbetsmarknad? Det är bara några exempel på de många – och stora – utmaningar som gymnasieskolan står inför.

Debatten om gymnasiet måste få nya idéer, som kan följas av handling. Näringslivets röst måste höjas. Därför har Svenskt Näringsliv tillsatt Gymnasiekommissionen. Gymnasiekommissionen har haft i uppdrag att analysera behoven av förändringar och lämna konkreta förslag till reformer sett i ett längre perspektiv.

Kommissionen har bestått av följande ledamöter: Håkan Buskhe, koncernchef och vd, Saab (ordförande), Pontus Braunerhjelm, professor KTH, BTH och Entreprenörskapsforum, Christer Fuglesang, professor i rymdfart på KTH, strategigruppen för rymdfrågor på Saab, Lina Hultqvist, ordförande Sveriges Elev-

kårer 2017–2018, Magnus Larsson, företagare och entreprenör, Helena Stjernholm, vd, Industrivärden, och Anna Wikland, Sverigechef, Google.

Tidigare redaktören Mats Bergstrand, numera partner på Priority, har varit kommissionens huvudsekreterare. Felix von Stedingk, konsult på Priority, har ingått i kommissionens sekretariat. Johan Olsson, utbildningspolitisk expert på Svenskt Näringsliv, har bistått i fråga om projektledning samt analys och strategi på utbildningsområdet. Gymnasiekommissionen finansieras av Svenskt Näringsliv. Men kommissionen har arbetat fristående och ledamöterna står själva för rapporten och dess innehåll.

Sverige har varit och är allttjämt en framstående kunskapsnation. Men den globala ekonomin förändras snabbt. Det går inte att vila på gamla lagrar. Om Sverige ska kunna behålla och utveckla sin position krävs reformer. Det är min förhoppning att denna skrift ska bidra till en angelägen debatt om nödvändiga förändringar och till att vi målmedvetet också ska kunna skrida till verket.

Stockholm, 18 januari 2019

Tobias Krantz

Chef för utbildning, forskning & innovation, Svenskt Näringsliv

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Det är vi som är Gymnasiekommissionen	8
Metod	9
Sverige i internationell jämförelse – oroande trend	10
Gymnasieskolan ska säkerställa framtida konkurrenskraft och förbereda för globaliseringens effekter	13
Tre huvudmål för gymnasieutbildningen	17
Tio förslag för att uppnå huvudmålen	17
Avslutande kommentar	27

Sammanfattning

Denna rapport lyfter fram mål och förslag för hur Sveriges gymnasieskola bör utvecklas och se ut år 2030. Den konstaterar att Sverige som land står inför stora utmaningar, främst kopplade till digitalisering, robotisering, urbanisering och åldrande befolkning tillsammans med migration och klimatomställning, samtidigt som svenska elevers studieresultat sjunker och de gymnasiala programmen tappar i relevans. Detta riskerar att på sikt urholka Sveriges konkurrenskraft i den globala ekonomin.

Rapporten definierar tre mål och tio förslag som syftar till att förbättra gymnasieskolan och bättre förbereda elever, lärare, rektorer och skoladministration för framtiden. De tre huvudmålen som ska uppnås till 2030 är:

1. Sverige ska vara bland de tre främsta länderna i OECD:s mätningar av gymnasieelevernas kunskapsnivåer.
2. Kunskapsförmedlingen i gymnasieskolan ska hålla samma kvalitet över hela landet.
3. Andelen gymnasieelever som läser gymnasiala yrkesutbildningar ska öka jämfört med dagens 36 procent så att fördelningen bättre återspeglar arbetsmarknadens behov.

Dessa mål ska uppnås genom en lång rad åtgärder, där några av de främsta är att:

1. Strukturen för gymnasieskolans ledning och styrning ska förändras och stärkas.
2. Alla elever som väljer att studera på gymnasiet ska ingå ett gymnasiekontrakt, där skyldigheter och rättigheter tydligt definieras.
3. Lärandet ska individualiseras i högre grad och digitala verktyg ska ta över delar av dagens läraruppgifter.
4. Gymnasiala yrkesprogram ska kunna drivas av näringslivet.
5. Staten ska ha ett större fokus på kvalitetskontroll och uppföljning.
6. Skolinspektionen ska kunna återkalla möjligheten att bedriva utbildning både för kommunala och fristående huvudmän.
7. Nya möjligheter för snabbare väg till lärarlegitimation ska skapas, och assistenter ska ta över administrationen.
8. Gymnasieskolan ska införa ämnesbetyg istället för kursbetyg.
9. Gymnasieskolan ska regionaliseras i kommuner med lågt elevunderlag.
10. Entreprenörskap samt studie- och yrkesvägledning ska lyftas fram mer centralt i läroplanen.

Inledning

Bakgrund

Ett faktum som vi måste bli bättre på att påminna varandra om är att Sverige faktiskt är ett av världens bästa länder. Oavsett om vi mäter innovation, jämställdhet, lycka, hållbarhet, korrupsionsgrad, pensionssystem, rykte eller konkurrenskraft hamnar vårt land i det absoluta toppskiktet¹. Detta borgar i sin tur för goda relationer med andra länder, omfattande handel och politiskt inflytande.

Det ska vi vara stolta över.

Vi får dock inte glömma att vägen hit inte har varit enkel. Det är tack vare innovation, framåtblickande och djärvhet hos en lång rad kvinnor och män inom näringsliv, politik, offentlig sektor och akademi som grunden lagts för Sveriges enastående framgångar under det senaste seklet. Inget av det som vi har uppnått har kommit gratis. Politiken har för det mesta präglats av en god balans mellan incitamentsstrukturer och omfördelningsinsatser.

Vi måste vara ödmjuka och inse att vår position ständigt är hotad, och att vi kontinuerligt måste rusta oss för en framtid som vi inte vet mycket om. Det vi kan

vara säkra på är att den internationella kompetensnivån kommer att fortsätta öka, och öka snabbt och kraftfullt. Det gäller att hänga med. Den som står still faller tillbaka.

Och vi ser oroväckande tecken på att vår utveckling och framåtanda har börjat stanna av, att vi i Sverige, och för den delen även i andra delar av västvärlden, börjar titta för mycket på hur det ser ut idag och för lite på hur det kan se ut imorgon. Vi har blivit alltför nöjda. Det märks inte minst i att landets tonåringar tappar i kunskapsmätningar jämfört med hungriga unga begåvningar i andra delar av världen, framförallt Asien². Om kunskap är makt innebär detta att vi som land riskerar att tappa inflytande och konkurrenskraft.

Kunskap i sig är på flera sätt också en grundsten för demokratin. Individier med en god grundförståelse för vår samtids fundament är denna demokratis främsta tillskyndare. Till denna baskunskap måste också räknas de matematiska grunder och algoritmer som vår vardag i allt större utsträckning genomsyras av.

1. <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/why-sweden-beats-most-other-countries-at-just-about-everything/>

2. <http://www.oecd.org/pisa/>

Gymnasieskolans utveckling

Även om de första gymnasierna instiftades redan på 1600-talet var det först för 50 år sedan som vår nuvarande svenska gymnasieskola såg dagens ljus. Då, år 1968, fattades beslut om att sammanföra de olika typer av utbildningar som fanns efter den obligatoriska skolan till en gemensam gymnasieskola. I praktiken innebar det att gymnasiet slogs samman med fackskolan och yrkesskolan. Sedan dess har läroplanerna och betygssystemet justerats och uppdaterats, och under 1980-talet tillstattes ett antal stora strukturutredningar för att se över formen för gymnasieskolan. Nästa stora reform dröjde till år 1991, då en betydande förändring innebar att utbildningslinjerna, som tidigare hade haft olika längd, gjordes om till 16 stycken treåriga nationella program. Två av dem var högskoleförberedande och resten var antingen yrkesförberedande eller både och. Det huvudsakliga motivet för reformen var att skapa ett mer flexibelt system som också kunde utvecklas och förändras över tid. Ytterligare ett motiv var att elevernas valfrihet skulle öka. Det var även 1991 som Sveriges skolväsende kommunaliserades. Ytterligare en stor reform skedde hösten 2011, då gymnasieskolan byggdes kring nationella program och introduktionsprogram. Nationella program har samma innehåll oavsett skola eller landsdel. Introduktionsprogram ska ge obehöriga elever möjlighet att komma

in på ett nationellt program, eller leda till att de kan skaffa sig ett arbete. Totalt 347 900 elever går idag i den svenska gymnasieskolan, fördelat på 18 nationella program, varav tolv yrkesprogram och sex högskoleförberedande program med totalt 60 olika inriktningar, samt fem olika introduktionsprogram.

Med andra ord så har gymnasieskolan förändrats genom åren, vilket är naturligt då omvärlden och arbetsmarknaden har förändrats. Gymnasieskolan befinner sig inte i ett vakuum utan behöver precis som alla andra verksamheter anpassas efter samhällseliga förändringar och nya behov.

Framtiden

Så hur väl positionerar sig det svenska samhället för framtida kompetensbehov? Hur står vi oss i ett jämförande perspektiv fram till år 2030?

Vi är övertygade om att en viktig del av svaret finns i hur den svenska skolan klarar sin del av utmaningen, och då inte minst gymnasieskolan. Gymnasiet kan självklart inte på egen hand lösa alla problem samhället står inför, utan dess roll måste ses i ett större sammanhang. Som utgångspunkt i denna rapport förutsätter vi dock att grundskolan hanterar sina problem och börjar leverera enligt plan, så att vi kan avgränsa omfattningen av denna studie till just gymnasieskolan.

Vi bygger också våra förslag utifrån premissen att man inte nödvändigtvis behöver höja resursanslaget för gymnasieskolan, utan snarare att resurserna i befintligt system kan användas mer effektivt, bland annat genom ny struktur och smartare användning av digitala hjälpmedel.

Det är i gymnasiet vi utvecklas och tar steget från resterna av ett barnperspektiv till att bli unga vuxna, här läggs grunden för såväl yrkeskarriär som akademisk fortbildning. Hur vi formar framtidens gymnasieskola avgör därför hur Sveriges framtid formas. Skolan måste ta hela samhället i beaktande och fånga upp alla, där de med bäst förutsättningar kan växa

i egen takt och de med större behov får den hjälp de behöver. Gymnasiekommissionens syfte är att bidra med ett nytt perspektiv på hur framtidens gymnasieskola bör se ut för att vi ska kunna bevara och stärka den svenska konkurrenskraften och välfärden.

Tillsammans har vi tagit fram visionära riktlinjer för hur framtidens gymnasieskola kan och bör se ut år 2030. Det gäller att göra oss så konkurrenskraftiga och relevanta som möjligt för att klara Sveriges kommande utmaningar.

Gymnasiekommissionen

Det är vi som är Gymnasiekommisionen

Ordförande

Håkan Buskhe
Koncernchef och VD,
Saab

Ledamöter

Pontus Braunerhjelm
Professor KTH, BTH
och Entreprenörskaps-
forum

Christer Fuglesang
Professor i rymdfart på
KTH, strategigruppen
för rymdfrågor på Saab

Lina Hultqvist
Ordförande, Sveriges
Elevkårer, 2017–2018

Magnus Larsson
Företagare och entre-
prenör

Helena Stjernholm
VD, Industrivärden

Anna Wikland
Sverigechef, Google

Metod

För att skaffa sig en djupare förståelse för de utmaningar som gymnasieskolan står inför träffade Gymnasiekommissionen inledningsvis en grupp experter och representanter för skolvärlden. Gruppen bestod av Anna Westerholm, chef för avdelningen för läroplaner på Skolverket, Helén Ängmo, generaldirektör för Skolinspektionen, Maria Rönn, förste vice ordförande för Lärarförbundet, Ulla Hamilton, VD för Friskolornas Riksförbund, Svante Tideman, förste vice ordförande för Lärarnas riksförbund, och Per-Arne Andersson, chef för avdelningen för utbildning och arbetsmarknad på SKL. Den bild som förmedlades från gruppen rörande gymnasieskolans struktur och rektorernas och lärarnas förutsättningar har tjänat som utgångspunkt för

kommissionens fortsatta arbete. De till kommissionen inbjudna experterna har sedan inte haft tillgång till några utkast av rapporten eller på annat sätt informerats om våra vedermödor och slutsatser, och har således inget ansvar för föreliggande slutresultat.

Utöver de kvalitativa intervjuerna har vi i kommissionen tillsammans med ett för ändamålet tillsatt kansli tagit del av relevant litteratur på området. Med detta som stöd har vi i kommissionen sedan vid ett antal sammankomster under andra halvan av 2018 och inledningen på 2019 utifrån våra olika bakgrunder diskuterat oss fram till gemensamma ståndpunkter som format Gymnasiekommissionens rapport om framtidens gymnasieskola.

Sverige i internationell jämförelse – oroande trend

Sverige åtnjuter den högsta sysselsättningsgraden bland dem som gått ut gymnasiet av alla OECD-länder – hela 86 procent av de som efter fullbordade gymnasiestudier söker sig till arbetslivet får jobb³. Detta innebär att en gymnasieexamen fungerar bra som kvalitetsstämpel när eleverna sen går vidare till yrkeskarriär eller högskola. Problemet är att nästan var fjärde 19-åring inte slutför sina studier med fullständiga betyg, och att andelen som inte klarar av gymnasiet är för stor⁴. Detta leder till att fler hamnar utanför arbetslivet, vilket medför stora kostnader och ökade klyftor. Då en examen nästan alltid ger arbete och är en förutsättning för högre studier finns det alltså mycket att vinna på att skapa de förutsättningar som krävs för att fler svenskar ska ta sig igenom hela gymnasieskolan.

Ser man till de kunskaper som eleverna har när de går in i gymnasiet så visar Sverige sämre resultat idag än vid millennieskiftet. PISA-undersökningen mäter 15-åringars kunskap inom naturvetenskap, läsförståelse och matematik. När mätningarna påbörjades år 2000 var Sverige ett av de länder med allra

bäst resultat, medan vi idag ligger kring genomsnittet inom OECD. Den snabbaste nedgången har svenska elever haft i matematikkunskap⁵. Den internationella studien TIMSS Advance undersöker kunskaper i avancerad matematik och fysik hos elever som går sista året på gymnasiet. I denna framkommer att svenska elever presterade sämre år 2015 i både matematik och fysik än de gjorde år 1995, även om matematikkunskaperna förbättrats något sedan 2008⁶. Ett problem är att vi i Sverige inte kan ge gymnasieeleverna anpassade uppgifter efter förmåga – en undersökning från Skolinspektionen visar att i över 40 procent av de granskade matematiklektionerna får eleverna inte tillräckliga utmaningar⁷. En svag kunskapsutveckling före och under gymnasiet, samtidigt som för få tar gymnasieexamen, gör att Sveriges konkurrenskraft riskerar att minska, vilket påverkar näringslivet negativt på sikt. Även på ett individuellt plan riskerar framtidens gymnasister att ha en relativ nackdel såväl internt inom landet mot befintlig arbetskraft som mot elever och arbetskraft i utlandet. Speciellt utmärker sig matematikundervisningen.

3. https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018/sweden_eag-2018-67-en#page1

4. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3878>

5. <http://www.oecd.org/pisa/>

6. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/internationella-jamforande-studier-pa-utbildningsområdet/timss-advanced-internationell-studie-om-gymnasieelevers-kunskaper-i-avancerad-matematik-och-fysik>

7. <https://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/utmanande-undervisning-for-hogpresterande-elever/>

Gymnasiekommissionen ser hur gymnasiala yrkesutbildningar snabbt blir daterade, där eleverna examineras med kunskaper om maskiner och utrustning som inte längre är relevanta hos företagen och därmed inte applicerbara på de arbetsuppgifter som väntar. Detta kan innebära att anställningen av ny personal blir dyrare för företagen som måste utbilda de nyexaminerade på nytt. Attraktionskraften för utbildningarna minskar också, där andelen som ansöker till yrkesprogram sjunkit från ett snitt på 53 procent för perioden 2005–2010 till 38 procent under 2011–2016.⁸

Att yrkesprogram blir mindre attraktiva kan innebära problem på arbetsmarknaden. Tillgången på arbetskraft med yrkesinriktad gymnasial utbildning kommer inom flera utbildningsområden inte att kunna möta den framtida efterfrågan. Det finns risk för brist på utbildad arbetskraft inom bland annat bygg, industri och fordon, vård och omsorg samt restaurang och livsmedel.⁹ Gymnasiekommissionen ser också ett problem i att attraktiviteten sjunker mer inom vissa grupper¹⁰. Skillnaden i attraktivitet mellan yrkes- och högskoleförberedande program behöver inte bara innebära en utmaning för arbetsmarknaden, skillnaden kan även medföra ökade klyftor i samhället. För att

utmana och minska dessa diskrepanser anser Gymnasiekommissionen det vara av stor vikt att statusen och populariteten hos de gymnasiala yrkesprogrammen ökar. Detta kan uppnås genom att kvaliteten på yrkesprogrammen upplevs som högre och undervisningen görs mer relevant för arbetsmarknaden. På sikt kommer en likvärdig kvalitet mellan programmen att leda till att elever väljer utbildning efter intresse och marknadens behov istället för efter dess upplevda status.

Kompetenta, engagerade och stimulerade lärare är en av de viktigaste förutsättningarna för en gymnasieutbildning med hög kvalitet där fler vill och kan ta sig hela vägen fram till en examen. För att uppnå detta krävs att läraryrket attraherar tillräckligt många talanger, vilket idag inte är fallet¹¹. Svenska lärare spenderar jämfört med snittet i OECD-området nästan 200 timmar mer i skolan per år, samtidigt som löneutvecklingen är lägre än i övriga länder. Sett inom Sverige tjänar även gymnasielärare i snitt 10 procent mindre än andra yrkesföreträdare med lika lång högskoleutbildning. Andelen av arbetstiden som ägnas åt undervisning är låg i Sverige vid en internationell jämförelse. Endast japanska, norska och nyzeeländska lärare lägger en mindre andel av sin totala arbetstid på att undervisa¹². Samtidigt

8. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Minskat-intresse-for-gymnasiets-yrkesprogram/>

9. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/brist-pa-gymnasialt-yrkesutbildade-aven-om-20-ar/>

10. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Minskat-intresse-for-gymnasiets-yrkesprogram/>

11. <https://skl.se/tjanster/press/nyheter/nyhetsarkiv/eleveboomochlararbristkraverfleraatgarder.14868.html>

12. https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018/sweden_eag-2018-67-en

brister nio av tio svenska skolor i arbetet med arbetsmiljön, där ohälsosam arbetsbelastning, hot och våld och bullriga ljudmiljöer är bland de vanligast förekommande bristerna¹³. Alla dessa faktorer bidrar till att göra läraryrket mindre attraktivt. Lösningen behöver inte i första hand vara fler lärare, utan kanske snarare att lärarrollen förändras för att tilltala fler och där lärarnas tid används mer effektivt, med en individuell lönesättning som bättre återspeglar arbetsinsatsen och det ansvar som tas, samtidigt som arbetsmiljön förbättras. Det bör också införas fler åtgärder som uppmuntrar skötsamhet och flit hos eleverna, så att mindre av lärarens tid behöver kretsa kring ordningsfrågor.

Ett land sticker ut i internationella jämförelser: Singapore, som kännetecknas av en mycket stark ekonomisk utveckling under de senaste 50 åren samtidigt som landet blivit en globalt ledande kunskapsnation. Utöver högklassiga kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap, vilket kännetecknar flera länder i Asien och västvärlden, ligger Singapore-eleverna i

särklass även vad gäller problemlösningsförmåga. En förklaring är att läraryrket har hög status och att lönerna är i paritet med civilingenjörers. Samtidigt har landet också tydligt lagt om sitt fokus för att främja drivkrafter för tillväxt som utgår från forskning och forskningsbaserat, innovativt, nyföretagande. En del i framgångskonceptet har varit satsningar på att globalt attrahera talanger till Singapores skolsystem, forskningsinstitut och företag.¹⁴

Ytterligare en förklaring till att Singapores elever är ledande i såväl kunskaper som problemlösningsförmåga kan vara att landets skolsystem, tvärt emot den förenklade bilden som förmedlas av asiatisk kunskapsförmedling, även fokuserar på ”mjuka värden”. Detta innefattar i Singapores fall kognitiva aktiviteter, vilket är frågor som får eleverna att reflektera, och formativ bedömning, vilket innebär att läraren regelbundet samtalar med en elev om prestationer, styrkor och svagheter. Inom båda dessa områden hamnar Singapore rejält över OECD-snittet, medan Sveriges utfall är något under samma snitt.¹⁵ Härifrån har Sverige mycket att lära.

13. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/rapporter/projektrapport-arbetsmiljoverkets-nationella-tillsyn-skolan-2013-2016-rap-2017-1.pdf>

14. Reitberger, Göran (2016), *Steg på vägen mot en innovationsdriven ekonomi, Erfarenheter från Singapore*

15. Reitberger, Göran (2016), *Steg på vägen mot en innovationsdriven ekonomi, Erfarenheter från Singapore*

Gymnasieskolan ska säkerställa framtida konkurrenskraft och förbereda för globaliseringens effekter

Exakt hur det svenska samhället kommer att se ut år 2030 vet ingen, men det är viktigt att vi utifrån de trender och skeenden vi ser idag åtminstone försöker bilda oss en uppfattning. Annars kan vi aldrig förbereda varken oss själva eller vårt land för de utmaningar vi kommer att möta. Först och främst ser Gymnasiekommisionen hur Sverige som land tappar i köpkraftsjusterad BNP, där vi bland OECD-länderna gått från en fjärdeplats i den så kallade välståndsligan i början på 1970-talet till en tolfte plats år 2017¹⁶. Utöver ekonomiskt välstånd är en viktig grund för konkurrenskraft fritt tänkande människor som känner ansvar för sin omgivning och som kan ta beslut för att förändra samhället till det bättre – med andra ord ett starkt demokratiskt fundament. En farlig trend, som dessutom riskerar att accelerera om den inte stävjas i tid, är därför den misstro mot det demokratiska systemet som i växande utsträckning kan observeras på många håll idag.

Att ge eleverna en grundläggande förståelse för, och tilltro till, det demokratiska systemet samt en förmåga att sortera och värdera källor, blir således fundamentalt. I dag bejakas kvantitet (hur många följare vi har, hur många likes vi får, hur många

gånger en tidningsartikel klickas) högre än kvalitet, det vill säga innehållet i det som sägs, på nätet. Det är en utveckling som riskerar att göra oss mindre medvetna, med ett lägre mått av nödvändig sund skepsis mot osannolika rön och utsagor. På sikt riskerar även detta att urholka vår konkurrens- och innovationskraft. Enligt Skolinspektionen är källkritiken idag undermålig bland elever i årskurs 7 till 9¹⁷. Att låta källkritik genomsyra gymnasieskolan i större utsträckning än idag blir därför ett naturligt steg.

Såväl undervisningens innehåll som utformning måste matcha morgondagens verklighet. Den globaliseringsprocess som världen genomgår innebär såväl ekonomiskt som kulturellt och politiskt, att stora delar av världen knyts allt närmare samman. Denna megatrend, globaliseringen, kommer att fortsätta på flera områden. Nedan belyser vi de krafter kopplade till globalisering som Gymnasiekommisionen förutser kommer att ha störst påverkan på samhället fram till år 2030. Områden där gymnasieskolan måste utvecklas och förändras för att fungera som elevernas hävstång in i framtiden. Konkreta åtgärder för att hantera dessa trender presenteras i kommande kapitel.

16. <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Ekonomi/Tillvaxt/Sverige-i-valstandsligan/>

17. <https://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/kallkritik/>

1. Digitalisering och robotisering:

Det snabba intåget av uppkopplade enheter och digitaliserad information har på kort tid kommit att genomsyra hela vårt samhälle. Gymnasieskolan är naturligtvis inget undantag. Denna omvälvande kraft kommer att påverka såväl den faktiska gymnasieskolan och dess undervisning som den arbetsmarknad som eleverna kommer att möta.

Digitaliseringen är redan ett stort inslag i elevernas vardag på fritiden¹⁸. Att eleverna redan är vana vid att söka och finna information snabbt från flera källor bör ses som en tillgång även i lektionssalen, där fler verktyg för inläring skulle kunna göras tillgängliga. Gymnasiekommisionen ser hur inlärningsprocessen har förändrats i och med digitaliseringen, där eleverna nu ofta hittar mer pedagogiska beskrivningar än läroboken erbjuder genom att via Google eller Youtube söka sig fram. Exempel på sådana digitala utbildningsverktyg är Khan Academy eller TED.

Vi kommer att se ett lika stort och avlångt Sverige som alltid, men där avstånden vad gäller tidsåtgång ändå krymper till följd av vår digitala utveckling. Lägg därtill självkörande skolbussar och kortvägstransporter som kommer att öka mobiliteten bland de unga. Allt detta ger förändrade förut-

sättningar när det gäller lokalisering av gymnasieskolor, som inte längre nödvändigtvis måste vara belägna i områden som omfattas av dagens lokaltrafik. Detta kan innebära att kommuner med lågt elevunderlag kan dela på gymnasieresurserna samt öka möjligheten att genomföra studiebesök på arbetsplatser, vilket i sin tur påverkar såväl till form som funktion av gymnasieskolor.

Den ännu i sin linda varande robotiseringen, där maskiner utför uppgifter som tidigare endast människor klarade av, kommer att stöpa om arbetsmarknaden. Vi ser förändringen inom verkstads- och tillverkningsindustrin såväl som i vården och handeln. Graden av robotisering i det svenska näringslivet är ökar kraftigt. I topp ligger idag Sydkorea med 365 installerade robotar per 10 000 anställda följt av Japan och Tyskland. Sverige ligger fyra på denna lista med 142 robotar per 10 000 anställda¹⁹. Nu har robotiseringen även intagit tjänstemannasidan där olika digitala verktyg kan utföra allt från kundtjänstuppdrag till textproduktion- och analys. Detta innebär också att många yrken, inom allt från vård och omsorg till el och bygg, kommer att kräva en ökad grad av tekniskt kunnande vilket därmed ställer högre krav på framtidens gymnasiala yrkesprogram.

18. <https://www.dagensanalys.se/2018/10/svenskarna-och-internet-2018-har-ar-hela-rapporten/>

19. https://www.ifn.se/publikationer/policy_papers/2018/83

För gymnasieskolan innebär robotisering och maskininlärning rent praktiskt dels att lärare kan ta hjälp av digitala hjälpmedel i exempelvis provrättning eller administration, och dels att den framtida arbetsmarknad som eleverna förbereds för förändras i grunden. Bara i Sverige beräknas automatisering och AI-teknik skapa 300 000 nya jobb år 2030, samtidigt som cirka 200 000 av dagens arbetstillfällen förväntas bli utförda av robotar och maskiner. Nettoökningen av antalet arbetstillfällen blir därmed 100 000.²⁰ Framtidens arbetsmarknad kommer också i större utsträckning att präglas av att kunna hantera, programmera och underhålla maskiner och robotar, snarare än att utföra hantverket själv.

Alla dessa aspekter måste framtidens gymnasieskola kunna hantera. Istället för att räddhågset fundera på om smartphonen håller på att ta över i klassrummet så borde gymnasieskolorna fokusera på hur de på bästa sätt lär ut hur digitala verktyg kan användas och, inte minst viktigt, skaffa sig kunskap att använda dem i undervisningen. Så förbereder man eleverna för den nya verkligheten, inte med förbud utan med inlärdd hantverksskicklighet. Vi behandlar detta ämne vidare i senare kapitel.

2. Urbanisering och åldrande befolkning:

Flytten från land till stad är en utveckling som pågått under de senaste 200 åren. Under denna period har vi gått från att 10 procent levde i tätort till att 85 procent av svenskarna idag är vad vi kallar för stadsbor²¹. Trenden förutspås fortsätta, om än i minskande takt, vilket kommer att ställa stora krav på Sveriges gymnasieskolor. Elevunderlaget minskar i områdena bortom våra större städer. Samtidigt kommer också svårigheten att hitta behöriga lärare inom varje ämne att öka. Den framtida spetskompetensen kan dock lika gärna finnas i Vännäs som i Västerås, lika gärna i Storuman som i Stockholm.

Det blir därför av stor vikt i utformningen av framtidens gymnasieskola att utbildningsnivån uppfyller rimliga – det vill säga höga – krav, oavsett var i landet man bor. Vi riskerar annars att inte bara se en växande inkomstklyfta mellan landsbygd och stad, utan även en växande kunskapsklyfta bland våra ungdomar, beroende på andra faktorer som ligger bortom de ungas kontroll – vilken skola de hamnar i, vilka lärare de råkar få, vilken skolplan som för tillfället råkar gälla. Detta är ett stort demokratiskt problem. Förutom det

20. <https://www.mckinsey.com/featured-insights/europe/shaping-the-future-of-work-in-europes-nine-digital-front-runner-countries>

21. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering- fran-land-till-stad/>

faktum att vi kanske aldrig upptäcker våra allra största talanger så är det förstås ett livskvalitetslotteri som sticker i ögonen.

Man ska heller inte underskatta följderna av att Sveriges befolkning blir allt äldre²². Detta innebär att de kunskaper vi tar till oss i gymnasiet skulle behöva vara relevanta under en ännu längre tid, samtidigt som den tekniska utvecklingen fortsätter i samma eller, sannolikt, snabbare takt. I praktiken innebär detta att vi behöver kunna lära om och lära nytt flera gånger under ett arbetsliv, vilket ställer nya krav på gymnasieskolans innehåll. Mer fokus på kontinuerligt lärande och omskolning längre upp i åldrarna blir en nödvändighet.

3. Migration, integration och klimat:

Att varor och människor kan transporteras längre sträckor på kortare tid öppnar upp nya möjligheter för arbetsmarknaden och studieväsendet. En högre rörlighet innebär att arbetskraft enklare kan ta sig till områden där efterfrågan finns, vilket stärker arbetsmarknaden. Samtidigt kan en ökad migration också medföra starka spänningar i samhällen där mångfald upplevs som ett hot. Här blir gymnasiets roll för integrationen central, där den fungerar som en mötesplats för unga vuxna innan studenterna går ut i arbetslivet eller vidare till högre studier. Bland

dem som invandrar till Sverige i högstadiet är det idag endast 30 procent som klarar kraven för gymnasiebehörighet²³. Även de som invandrar till Sverige måste ha en möjlighet att utveckla tillräckligt med goda kunskaper för att efter bästa förmåga kunna bidra på arbetsmarknaden.

Om rörligheten för födda inom landet ökar samtidigt som fler vill besöka, studera och arbeta i Sverige behöver morgondagens gymnasieelever utveckla en tillräckligt stor insikt och kännedom om andra kulturer och arbetssätt för att kunna fungera och leverera på en allt mer globaliserad arbets- och studiemarknad. Hela gymnasieskolans undervisning i humaniorämnen, exempelvis historia, konst och religion, skulle gynnas av att ses över så att de i större grad syftar till att öka förståelsen mellan olika kulturer. Även språkkunskaper blir avgörande, där ett försprång på detta område kommer att göra svenska gymnasieelever mer konkurrenskraftiga vad gäller att ta till sig information och arbeta med hela världen.

Globaliseringen ställer också nya och större krav på miljön. Där fler varor och människor rör sig över nationsgränserna ökar koldioxidutsläppen och klimatpåfrestningarna. Klimataspekten måste vara en genomgående tråd i utbildningen så att en förståelse för hur vi på bästa sätt bevarar och förbättrar vår miljö såväl nationellt som internationellt kan uppnås.

22. https://www.scb.se/statistik/BE/BE0701/2000I02/BE51ST0303_05.pdf

23. <https://www.di.se/ledare/pm-nilsson-majoriteten-ensamkommande-klarar-inte-gymnasiet/>

Tre huvudmål för gymnasieutbildningen

Givet de megatrender som omformar samhället – i kombination med försämrade studieresultat och ökande svårigheter att hitta rätt lärarkompetens – är det uppen-

bart att skolan behöver förändras för att bättre möta framtiden. De tre huvudmål som Gymnasiekommisionen anser behöver uppnås till år 2030 är följande:

1

Sverige ska vara bland de tre främsta länderna i OECD:s mätningar av gymnasieelevernas kunskapsnivåer.

2

Kunskapsförmedlingen i gymnasieskolan ska hålla samma kvalitet över hela landet.

3

Andelen gymnasieelever som läser gymnasiala yrkesutbildningar ska öka jämfört med dagens 36 procent så att fördelningen bättre återspeglar arbetsmarknadens behov.

Tio förslag för att uppnå huvudmålen

För att uppnå dessa mål listar Gymnasiekommisionen här tio förslag som vi

menar bör skyndsamt beaktas i syfte att implementeras till år 2030:

1 Kunskap, färdigheter och resultat ska vara i fokus i utvärdering av elever och skolor

a) Systemet med meritpoäng ska utökas och inkludera ytterligare två prioriterade ämnen, utöver moderna språk, engelska och matematik som är fallet idag. Skolverket beslutar vilka ämnen som ska ge meritpoäng, men Gymnasiekommisionen förordar att svenska och naturkunskap prioriteras. På så sätt kan fler elever uppmuntras att tidigt fördjupa sig i dessa ämnen.

Gymnasieskolan ska införa ämnesbetyg istället för kursbetyg, där eleverna utvärderas i slutet på varje ämne i stället för i slutet på kurserna. Betyg fortsätter därmed utgöra en viktig grund för utvärdering, men byggs på prestation i ett helt ämne och inte på kortare prestationer i mindre delmoment. Betygsgrunderna och utvärderingarna ska vara desamma över hela landet, i likhet med de nationella

proven. Externt rättade prov minskar risken för betygsinflation och orättvis betygsättning mellan skolor.

På så sätt:

- Ställs högre krav på skolornas kunskapsförmedling under hela den tid ett ämne lärs ut, i stället för dagens mer kortsiktiga ordning där allt fokus riktas mot de delbetyg som sätts i ett ämne.
- Möjliggör man att elever som av olika anledning tidigt halkar efter i ett ämne har en chans att läsa ikapp, detta utan att behöva ha ett lågt kursbetyg i protokollet. Gymnasiekommisionen ser annars en risk för att de elever som får ett lågt betyg tidigt i ett ämne tappar motivationen, vilket kan leda till en ond spiral med fortsatt låga betyg.

b) Gymnasieutbildningens huvudmål är att förmedla kunskaper i kognitiva förmågor och lära ut en djup grundförståelse i kärnämnen.

- Den snabbt föränderliga omvärlden och arbetsmarknaden kommer att ställa högre krav på arbetskraftens förmåga att ta till sig ny information, vidareutveckla och vidareutbilda sig. Gymnasieskolan ska därför utveckla förmågor för lärande utöver grundläggande specialistkunskaper, då

kunskapen på många områden bortom kärnämnen riskerar att snabbt bli daterad.

- De gymnasieskolor som lyckas väl i kunskapsförmedlingen, såväl utifrån absoluta tal som relativt – nivå och utveckling – ska premieras ekonomiskt. Betygsättare är Skolinspektionen som får i mandat att utforma systemet tillsammans med Skolverket.
- Förmågorna ska utvecklas utifrån en djup baskunskap i kärnämnen. Dessa kärnämnen testas och utvärderas genom nationella prov precis som idag. Förmågorna innefattar mer konkret:

1. Digitala förmågor:

Alla elever ska en gång per läsår testas i digitala förmågor, vilket rent praktiskt innebär att man ska utvärderas i färdigheterna att lära och använda sig av de digitala verktyg som idag är allt mer oundgängliga i såväl arbete som fritid. Man ska även utveckla en god förståelse för de algoritmer och programmeringsspråk som utgör grunden till vanliga digitala verktyg och tjänster. Skolverket avgör varje år vilka verktyg som eleverna ska testas inom. Detta ämne ökar förutsättningarna för att eleverna även senare i yrkeslivet ska kunna uppdatera sina färdigheter på området.

2. Källkritik:

Alla gymnasieelever ska regelbundet, en gång per läsår, genomföra ett prov där man praktiskt förevisar förmågan att kritiskt utvärdera olika typer av information (exempelvis nyhetsartiklar, inlägg på sociala medier eller direktinformation i brevlådan) och förstå avsändaren bakom, samt dennes motiv.

3. Fördjupning:

Alla elever ska fördjupa sig i ett specifikt ämne inom de ordinarie ämneskurserna. Detta för att lära sig teknik att inhämta större mängder information och sammanställa denna på ett korrekt, informativt och lockande sätt. För högre studier krävs denna teknik, i vilket ämne den inhämtas spelar mindre roll. Detta gäller även för högre studier: den som förmår fördjupa sig inom ett område har mycket större möjligheter att anamma dessa färdigheter att överföra den kunskapen till andra områden än en student som bara kan lite om väldigt mycket.

c) Alla elever som väljer att studera på gymnasiet ska ingå ett gymnasiekontrakt, där skyldigheter och rättigheter tydligt definieras. Skyldigheterna kan exempelvis innefatta att man åtar sig att inte störa andra elever på lektioner, att inte fuska, att komma i tid och att inte ha ogiltig frånvaro. Kontraktet syftar till att:

- Ge ökade incitament för elever att sköta skolgången och motivera sig att fokusera på kunskapsinhämtning.
- Ge elever en trygghet i att veta vad de kan förvänta sig av gymnasieutbildningen och vilka rättigheter de har.
- Ge lärare och skolläsnare ett verktyg för att uppmärksamma och hantera de elever som inte fullföljer sin del av kontraktet. Rent praktiskt kan skolan därmed ägna mer resurser åt elever som sköter sig, allt för att främja studiero och undervisning för alla elever.
- Stimulera eleverna, via deras föräldrar, med signalen att utbildningen inte är kravlös. Det blir en markering att gymnasiet inte bara är en förlängning av grundskolan, utan ett steg in i vuxenvärlden. Systemets och incitamentens exakta utformning bestäms av Skolverket.

2 Lärandet ska individualiseras i högre grad och digitala verktyg ska ta över delar av dagens läraruppgifter

Alla elever ska få individuella läroplaner i ett digitalt verktyg som förmedlar information samt utvärderar elevens kunskaper löpande. fördelar:

- Det digitala verktyget möjliggör en individanpassad studietakt som säkerställer att varje delmoment och steg på vägen har lärts in innan eleven går vidare till nästa. Redan idag testas verktyg i skolan som syftar till att utifrån elevens kunskaper och färdigheter sammanställa en individuell studieplan.
- De elever som har lättare för vissa ämnen kan gå snabbare fram i studieplanen i just dessa ämnen och fördjupa kunskaperna ytterligare. På så sätt tillförs ett stående inslag av anpassade utmaningar för högpresterande elever. Tunga argument mot en snabbare studietakt elimineras därmed då eleven slipper byta studiemiljö och dessutom kan koncentrera sitt snabbspår på just de ämnen där det är befogat och den största studiemotivationen föreligger.
- Genom det digitala verktyget testas eleverna individuellt och löpande. Därmed klargörs om de följer med i undervisningen, vilket gör att lärare kontinuerligt kan följa upp och bedöma om eleverna ligger i fas och rikta hjälp, kanske i form av utökad lärartid, dit det behövs. Målet är att tillgodose både de elever som vill gå fort fram och de som behöver mer tid för att uppnå sina mål.
- I det digitala verktyget ska också kunskapsprov hållas och skriftliga inlämningar ske. En automatisk rättning av proven och inlämningarna, byggd på maskininlärning och artificiell intelligens, tar bort momentet med rättade prov för lärare vilket ger mer tid för lärande. Den frigjorda tiden innebär att läraren kan lägga mer fokus på de kognitiva aktiviteter som visat sig effektfulla i Singapore – nämligen aktiviteter för formativ bedömning där läraren regelbundet samtalar med en elev om prestationer, styrkor och svagheter. Proven och verktygen för den digitala rättningen utformas nationellt av Skolverket för att kunna jämföra elevens prestationer över landet och säkerställa att undervisningen når upp till kraven. Elever som anser sitt prov felaktigt rättat kan ta det vidare till en fysisk lärare.
- På samma sätt som att högpresterande elever inte diskrimineras med detta individuella system så uppnås ökade

möjligheter att hjälpa mindre studiemotiverade elever att inte halka efter, vilket gör att negativ stress och dess följder, så som nedstämdhet och skolk, i högre utsträckning kan undvikas.

Med mindre negativ stress och färre som kommer på efterkälken kan fler ta en fullständig gymnasieexamen och fler blir kvalificerade för ett jobb.

3 Gymnasiala yrkesprogram ska kunna drivas av näringslivet

- Näringslivet i Sverige ska få utforma och driva egna yrkesprogram för gymnasiet. Detta innebär normalt sett att företagen skapar ett nytt företag som drivs och finansieras separat med egna långsiktiga mål och struktur, i likhet med exempelvis Mälardalens Tekniska Gymnasium²⁴. Där ska de kunskaper och färdigheter näringslivet anser sig vara i störst behov av förmedlas till eleverna, utöver de viktigaste förmågorna och baskunskaperna i kärnämnen. Samtidigt ska kraven på yrkesutbildningarnas praktiskt inriktade del höjas, där prov som testar elevernas yrkeskunskaper i slutet av utbildningen införs. På så sätt vill Gymnasiekommissionen höja kvaliteten hos yrkesprogrammen och statusen för en examen från dessa. Att näringslivet är med och påverkar innehållet i yrkesutbildningarna ökar dessutom flexibiliteten i undervisningen. Detta då näringslivet kan utforma och förnya utbildningen med nya arbetsuppgifter och studieområden i takt med utvecklingen och en föränderlig arbetsmarknad.
- Skolverket är kravställare och definierar de viktigaste baskunskaperna som alltid ska ingå i yrkesprogrammen, oavsett inriktning. Dessa inkluderar dagens kärnämnen tillsammans med de tidigare redovisade kognitiva förmågorna. Kvaliteten i utbildningen följs på årlig basis upp av Skolinspektionen. Yrkesprogrammen ska dessutom även fortsättningsvis alltid kunna ge grundläggande behörighet till högskolan. Genom att säkerställa att elever utvecklar goda baskunskaper och förmågor oavsett yrkesprogram, samtidigt som programmen ger högskolebehörighet, kan eleverna alltid välja att läsa och lära nytt om de vill byta spår senare i livet. På så sätt undviks risken att yrkesutbildningarna har en inlåsande effekt som gör att utbildade elever får svårt att byta yrkesbana eller läsa ett annat högskoleförberedande program vid senare tillfälle.

24. <http://www.malardalentekniska.se/om-oss/>

- Genom denna struktur, som delvis hämtar inspiration från den tyska, österrikiska och schweiziska lärlingsmodellen där eleverna får sin yrkesutbildning direkt i företagen²⁵, kan exempelvis Sveriges verkstadsindustrier, hotell, vårdgivare och andra branscher gå samman och definiera och utforma yrkesförberedande gymnasiekurser. Fördelen för näringslivet är tillgång till arbetskraft som det kan lära upp samtidigt som företagen får möjlighet att vara med och styra utbildningen så den passar den bedömda framtida efterfrågan på arbetskraft. Företagen får stå för en del kostnader samtidigt som de ges rekryteringsmässiga fördelar. För att attrahera fler företag att delta så ska det finnas skattemässiga incitament att investera i och satsa på gymnasieskolan.
- Höga utbildningskrav, i kombination med mer näringslivskopplad finansiering, kommer att öka kvaliteten på de gymnasiala yrkesutbildningarna. Detta kommer i sin tur leda till att programmets popularitet ökar och att fler söker sig till dessa istället för till de högskoleförberedande programmen. Samtidigt som de teoretiska programmen minskas i antal och omfattning kan kraven på dessa utbildningar höjas. Målsättningen bör vara att andelen av eleverna som söker sig till yrkesutbildningar ska öka påtagligt.

4 Strukturen för gymnasieskolans ledning och styrning ska göras om

a) Beslutsvägen från Skolverket ner till rektorer ska förkortas. Detta då dagens struktur med många och överlappande nivåer gör det svårare att se tydliga ansvarsområden och att genomföra förändringar. Rektorerne måste idag förhålla sig till direktiv från såväl huvudmannen som de statliga institutionerna och de skolplaner som tagits fram på nationell nivå²⁶.

Modellen bör i större utsträckning likna den i näringslivets koncerner, där en styrelse ger direktiv och målbild till en verkställande direktör som har mandat att införa förändringarna inom organisationen. En ny modell som går bortom diskussionen om huruvida skolan ska ha en statlig eller kommunal huvudman måste införas:

25. https://www.svensktnaringsliv.se/regioner/stockholm/larlingssystem-i-varldsklass-sa-gor-tyskarna_601049.html

26. https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/samverkan-skola-naringsliv/rektorns-roll-for-en-forbattrad-skola-och-undervisningpdf_634682.html/BINARY/Rektorns%20roll%20f%C3%B6r%20en%20f%C3%B6rb%C3%A4ttrad%20skola%20och%20undervisning.pdf

-
- Basplattan för skolan utgörs av riksdagen, regeringen, Skolverket och Skolinspektionen. Där definieras och bestäms vilka förmågor och grundkunskaper som ska läras ut på svenska gymnasieskolor, och Skolinspektionen har ansvaret att fristående kontrollera kvalitet och resultat på skolorna. Alla myndigheter kopplade till skolan och dess utvärderingssystem, förutom Skolinspektionen, slås samman till en myndighet med en generaldirektör. Samlade baskrav kräver samlat ansvar. Genom kontrollfunktionen kan staten ta ett ökat ekonomiskt ansvar att tillskjuta resurser för att främja likställdheten i kunskapsförmedlingen över landet.
 - Mandatet att på bästa sätt implementera och realisera direktiven från basplattan ska ges direkt till rektorerna via kommunerna eller privata aktörer som själva inte får styra innehållet i direktiven. Skillnaden från idag är att vi får färre beslutsled i skolans styrkedja. Områdeschefer, verksamhetschefer och enhetschefer som står mellan basplattan och rektorn försvinner. På så sätt undviker man en situation där rektorn måste förhålla sig både till de direktiv som kommer från huvudmannen och den lokala skolchefens förvaltning.
 - Rektorsrollen ska omvandlas till en näringslivsliknande chefstjänst med ökat självbestämmande, ökat ansvar och höjd lön för att attrahera de bästa talangerna inom ledarskapsområdet. Samtidigt ska de administrativa uppgifterna skötas av andra.
 - Rektorerna får också ett tydligare mandat att bestämma över de kompetenser som behövs inom varje skola. Detta innebär att en lärarexamen inte per automatik behöver vara ett krav vid anställning av lärare. Förmågor att lära ut och att bidra till elevernas utveckling och bildning kan utvärderas på andra sätt. Rektorn rekryterar utifrån en helhetsbedömning av vilka lärare som är bäst lämpade för att bidra till att eleverna uppnår basplattans mål samtidigt som detta mål inte får utgöra en bromskloss för någon som kan och vill gå fortare fram. Snabbspår för högpresterande elever är en lika viktig del i skolornas målbild som att alla uppfyller grundkraven.
 - Skolhuvudmannens – kommunal eller fristående – roll blir att vara en aktör som tillhandahåller den undervisning som behövs och efterfrågas. Det är fortfarande på lokal nivå som kommunerna har expertkunskap i de behov och utmaningar som gymnasieskolorna står inför, och det är dessutom kommunerna som har den mest utvecklade relationen till det lokala näringslivet som kan vara medfinansierare.

-
- Varje gymnasieskola får regionala stöd-funktioner för IT och HR, på samma sätt som dotterbolag delar på dessa resurser i privata koncerner, för att

öka kvaliteten i dessa funktioner samt avlasta gymnasieskolorna som inte alltid kan ha dessa förmågor internt.

5 Staten ska ha större fokus på kvalitetskontroll och uppföljning

- Staten ska genom Skolinspektionen ta ett tydligare och vassare ansvar för att regelbundet genomföra kvalitetskontroller av svenska gymnasieskolor samt arbetsplatsförlagt lärande. Genom regelbundna kontroller kan staten säkerställa att kvaliteten är hög och att

förutsättningarna för undervisningen blir så likvärdig som möjligt mellan storstäder och landsbygd. Skolinspektionen ska kunna återkalla möjligheten att bedriva utbildning både för kommunala och fristående huvudmän.

6 Nya möjligheter för snabbare väg till lärarlegitimation ska skapas och assistenter ska ta över administrationen

- Den som besitter expertkunskaper inom specifikt ämne från sin yrkeskarriär och vill föra vidare den kunskapen till gymnasieelever ska snabbare kunna ta en lärarlegitimation inom ett specifikt område. Rent praktiskt genomgår den yrkeskunnige en relevant utbildning i kursplaner och pedagogik, och finns sedan tillgänglig i en kompetensbank. Behörigheten gäller det specifika ämnet och rektorer ska sedan kunna ta in resurser från kompetensbanken vid behov.

- Assistenterna anställs för att avlasta ordinarie lärare med administrativa uppgifter samt andra praktiska uppdrag, så som rastvakt, som tar tid från den prioriterade kunskapsförmedlingen.
- Alla elever ska få tillgång till behöriga lärare eller experter inom specifika ämnen oavsett var de bor i landet. Detta genom digitala verktyg för distanslärande som ska nyttjas på alla svenska gymnasieskolor som inte kan ha en behörig lärare eller expert inom ämnet på plats. På så sätt kan de främsta pedagogerna inom respektive ämne förmedla sina kunskaper över hela landet utan att vara där fysiskt.

7 Gymnasieskolan ska regionaliseras i kommuner med lågt elevunderlag

- I de kommuner där det inte finns tillräckligt med underlag av elever eller lärare för en kvalitetsfylld gymnasial utbildning måste kommuner gå samman för att erbjuda ett fullvärdigt och komplett alternativ.
- Rent praktiskt går detta till så att staten och Skolinspektionen genomför kvalitetsutvärderingar av gymnasieskolorna. Om erforderlig kvalitet eller miniminivå på elevunderlag inte uppnås får staten i uppdrag att regionalisera gymnasieskolan så att förutsättningarna för att uppnå fullvärdiga gymnasieprogram uppnås.

8 Alla gymnasielärare ska regelbundet genomgå en obligatorisk kurs i kompetensutveckling inom sitt huvudämne

- För att säkerställa att undervisningen håller den nivå som krävs för att uppnå målen för kunskapsförmedling ska alla gymnasielärare regelbundet genomgå en kompetensutvecklingskurs i sitt huvudämne. Kursen är ett krav för förnyad lärarlegitimation. Under kursen får lärarna utvecklas inom det senaste i sitt huvudämne samt inom pedagogik. På så sätt ökar sannolikheten att kunskaperna som förmedlas till eleverna är relevanta, uppdaterade och likvärdiga över landet, samtidigt som läraren får en möjlighet att vidareutveckla sina färdigheter. Skolverket bestämmer kursens innehåll, omfattning och frekvens.

9 Entreprenörskap samt studie- och yrkesvägledning ska lyftas fram mer centralt i läroplanen

- En kurs i entreprenörskap skall erbjudas i alla gymnasieprogram, istället för att endast vara valbar i vissa program i vissa skolor som idag. Det ska alltså vara obligatoriskt för alla gymnasieskolor att erbjuda kursen, medan det är frivilligt för eleven att välja den. På så sätt främjar gymnasieskolorna i hela landet de drivkrafter som finns inom innovation och entreprenörskap, och

säkerställer att alla som vill får prova på det. De elever som vill ska sedan ha möjlighet att välja fortsättnings- och utvecklingskurser inom entreprenörskap.

- Obligatorisk studie- och yrkesvägledning ska införas i gymnasieskolan. Detta innebär att alla gymnasister får vägledning i vad olika studie- och yrkesval praktiskt innebär och kan resultera i. Målet med undervisningen

är att eleverna lär sig självständighet, ansvarstagande, självkänedom, samarbets- och interaktionsfärdigheter samt att skaffa sig information om samhälle, arbetsliv och entreprenörskap. På detta sätt stärks förutsättningarna för en förbättrad matchning mellan studier och önskad yrkeskarriär. Kursen hålls en gång per år och examineras.

10 Det ska bli enklare att omskola sig senare i livet, oavsett tidigare betyg och val av gymnasieprogram

- Ett nytt system för omskolning måste införas. Den gamla ordningen där studenten fick ett jobb efter gymnasiet som denne sedan behöll till pensionen är ett minne blott. Samhälls- och teknikutvecklingen gör att vi behöver skola om oss flera gånger under ett yrkesliv. Gymnasieskolans struktur har inte hängt med i den utvecklingen. Det behövs en nyordning där omskolningsmöjligheten blir en integrerad

del av utbildningsplanen, och detta oavsett om det gäller att vidareutbilda sig inom den teoretiska eller praktiska delen av gymnasiet, eller om det handlar om att gå från teoretisk till praktisk utbildning eller tvärtom. Möjligheterna finns i olika grad i dag, men det behövs ett helhetstänk. Exakt utformning bör föregås av en mer djupgående utredning kring detta.

Avslutande kommentar

Om de tre huvudmål och tio förslag som Gymnasiekommisionen definierat i denna rapport implementeras så kan den svenska gymnasieskolan uppnå den utveckling och förbättring som krävs för att kunna möta och anta framtidens utmaningar. År 2030 är inte långt bort, och

det är därför av stor vikt att våra politiska beslutsfattare redan nu visar handlingskraft att ta de beslut som krävs. Låt gymnasieskolan vara en valrörelsefri zon fram till år 2030. Då kan vi tillsammans rusta vår gymnasieskola för framtiden – för Sveriges framtid.

SVENSKT NÄRINGSLIV